

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2016. – Т. 33-34. – С. 302-310

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2016. – Volume. 33-34. – pp. 302-310

УДК: 327(477):061.1ЄС

© Іван Осадца¹

Характеристика політичних цінностей об'єднаної Європи в контексті євроінтеграційних прагнень України

Здійснено аналіз політичних цінностей Європейського союзу та джерело їх походження, а також визначено притаманність європейських цінностей українському суспільству. Зроблено висновок, що незважаючи на те, що орієнтація на входження в Європейський Союз визначена законодавчо й підтримується значною частиною українського суспільства, трансформація усіх сфер його життя згідно з цінностями європейської спільноти відбувається вкрай повільно.

Ключові слова

Європейські політичні цінності, євроінтеграція, самовизначення, демократія, свобода слова.

Characteristics of the political values of the united Europe in the context of Ukraine's European integration aspirations

The analysis of political values of the European Union and source of their origin are analyzed, and the peculiarity of European values to the Ukrainian society is determined. It is concluded that despite the fact that the orientation towards joining the European Union is legally determined and supported by a large part of Ukrainian society, the transformation of all spheres of his life according to the values of the European community is extremely slow.

Keywords

European political values, European integration, self-determination, democracy, freedom of speech.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах глобалізації та євроінтеграційних намагань України підвищується роль освіти в утвердженні європейських цінностей у процесі реалізації демократичних реформ. Понад 800 млн. осіб сьогодні вважають себе європейцями, поєднуючи свої культурні та соціальні цінності. Складні процеси розвитку сучасної Європи, насамперед, у формі Європейського Союзу, поєднують в собі успішне розширення співдружності з поглибленням її політичної та фінансової кризи. Відповідно, нові виклики щодо практики побудови цього унікального об'єднання і його теоретичного осмислення посилюють актуальність питання про фундаментальні європейські цінності як важливу складову легітиматії всього європейського проекту.

Україна як молода незалежна держава змушена шукати ефективну систему політичних цінностей через вивчення традиційних і сучасних цінностей українського народу, через аналіз світового досвіду здійснення політики і пошук перспективних шляхів політичного розвитку. Для держав, які тільки стали на шлях незалежності або здійснюють прискорену модернізацію, застосування систем політичних цінностей тим більш актуально.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема цінностей завжди є предметом аналізу ґрунтовних теоретичних досліджень філософів, культурологів, соціологів, політологів та інших вчених. Теоретико-методологічне обґрунтування поняття цінностей можна зустріти ще в античній класичній філософії, працях Середньовіччя, у мислителів епохи Відродження, філософів Нового часу, а також у працях М. Бердяєва, Е. Фромма, В. Франкла. Аксиологічний драматизм пронизує роздуми М. Вебера і Е. Дюркгейма, О. Шпенглера і К. Ясперса, К.-Г. Юнга і В. Дільтея, Т. Парсонса і П. Сорокіна, М. Шелера і Ю. Габермаса. Поняття цінності як філософської категорії розробляли Г. Лотце, В. Віндельбанд, Г. Ріккерт, Г. Мюнстерберг, О. Дробниць-

¹ Кандидат політичних наук, докторант, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: vasily.ostapiak@gmail.com

кий, І.Кант, А. Коршунов, а також сучасні філософи, соціологи, культурологи – О. Панарін, В. Барулін, С. Анісімов, М. Каган, Л. Мікешин, Б. Орлов, В. Сагатовський, Л. Столович. У 1908 р. німецько-американський психолог Г.Мюнстерберг написав працю “Філософія цінностей”, в якій він досліджував цінності, що є породженням культури. Він умовно поділяв цінності на дві великі групи: цінності буття (речі, гармонія, зростання, щастя, прогрес, любов, одкровення та ін.) і цінності культури (природа, всесвіт, мистецтво, історія, право, розум, людство та ін.).

Значний вклад у створення теорії цінностей внесли американські та західноєвропейські соціологи У.Томас, Ф.Знаецький, М. Рокіч, А. Маслоу, П. Блау. Зокрема, на основі концепції М.Рокича про термінальні та інструментальні цінності Ш.Шварц у 90-ті рр. ХХ ст. розробив новий теоретико-методологічний підхід до вивчення цінностей. Він вважав, що існують базові людські цінності, що виявляються в усіх культурах та представляють універсальні людські потреби. Саме вони стали базовою основою сучасних європейських цінностей.

Свого часу в межах аксіологічного підходу такі учені, як С.Анісімов, В.Біблер, А.Лосєв, В.Тугаринов, М.Рокич, І.Фролов розглядали проблему цінностей у контексті цивілізаційних, історичних процесів, на основі яких виникають загальнолюдські цінності. М.Бахтін стверджував, що кожна людина повинна усвідомлювати відповідальність перед суспільством у процесі життєвості, тим самим реалізувати загальнолюдські цінності.

Заслужують на увагу праці сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджували феномен цінності та ціннісних орієнтацій, зокрема М.Алексєєвої, І.Бичка, Г. Головних, П.Гнатенка, В. Табачковського, В.Шубіна, В.Ядова та ін. Проблема цінностей була предметом дослідження низки виконаних в Україні дисертаційних досліджень: К.Гайдукевич, Н. Костенко, А. Кавалерова, Є. Подольської, О.Плахотнюк та ін.

Науковий підхід до цінностей акцентує увагу на тлумаченні стандартів, взірців, еталонів, норм соціальної поведінки, як об'єктів мотивації та орієнтації суб'єкта діяльності. Це проблемне поле представлено дослідженнями В. Асмолова, В. Бакірова, В. Водзінської, Б. Додонова, Ю. Жукова, О. Зотової, І. Істоміна, І. Суріна, М. Лапіна, В. Осовського, Є. Подольської, І. Попової, А. Ручки, Н. Победи, О.Семашка, Л. Сокурянської, Л.Юлдашева тощо.

Варто також згадати про те, що питання європейських цінностей часто живаються поряд з питанням європейської ідентичності, європейської інтеграції країни. Зокрема, українські науковці досліджують широке коло напрямків євроінтеграційного поступу України: політичні, економічні, безпекові та інші переваги; зміст і механізми політичних перетворень у контексті демократизації влади, розвитку громадянського суспільства; інформаційної, соціальної політики, культури, освіти і науки та їх законодавчого забезпечення; соціального діалогу і взаємодії держави з громадськістю; регіонального управління та місцевого самоврядування, адаптації державної служби, підготовки і перепідготовки державно-управлінських кадрів тощо. І всі вони наголошують на важливості активного поступу українського суспільства до європейських цінностей. Тут варто згадати таких науковців, як Є. Головаха, В. Луговий, В.Малиновський, Т. Мотренко, М. Пірен, Н. Протасова, І. Розпутенко, Г. Ситник, Ю. Сурмін, С. Телешун, С. Хаджирадєва, С. Чукут, Ю. Шаров, М. Шульга та інші. До прикладу, на думку М.І. Пірен², сьогодні Україна трансформується із суспільства з традиційним устроєм, елементами авторитаризму в соціально-орієнтоване суспільство з прозорою демократією. Відбуваються заміна існуючих ціннісних систем на європейську шкалу цінностей, орієнтація на моральне оздоровлення суспільства, зростає значення культури, позбавлення тягаря корупційних проявів.

Метою статті є характеристика європейських політичних цінностей в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський Союз має системою цінностей, що поєднують окремих людей та нації, надаючи їм дещо загальне, спільної ідентичності. Така спільність, європейська ідентичність є історичним результатом розвитку європейського регіону, розвитку та поєднання культур європейських народів.

² Пірен М.І. Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. Вип. 1. С. 78-90. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_9

Духовний та культурний спадок Європи базується на комбінації грецької філософії, романського права, християнства, гуманізму, просвітництва, духовності тощо.

Європейські цінності є не чим іншим як стандартами певних технологічних процедур у різних галузях життя суспільства і діяльності держави, наприклад, для формування органів державної влади й управління (стандарти демократії), взаємодії гілок влад, діяльності партій та існування багатопартійної системи загалом, ставлення влади і громадян до права, взаємодії між державою і громадянином (аспект прав та свобод людини), управління економікою (в тому числі, освітою й наукою), налагодження діалогу влади з суспільством і т. ін.³

Основні європейські цінності, що наводяться профільними організаціями та на яких базується європейська спільнота, це: повага до людської гідності, фундаментальні права, включаючи права спільнот та родин, свобода (волевиявлення, свобода слова, свобода ЗМІ), демократія, рівність усіх членів суспільства, включаючи меншини та незалежно від гендеру, верховенство закону, плюралізм, відсутність дискримінації, толерантність, справедливість, солідарність, відповідальність, рівні гендерні права. Причому, суспільства країн-членів Європейського союзу мають поділяти вищезазначені цінності.

Найголовнішими, центральними цінностями для європейського суспільства, які потрібно захищати та посилювати, є людська гідність та відповідальність, а також солідарність. Перераховані цінності всі є частками загального духовного та культурного спадку Європи. Таким чином, можна сказати, що головними цінностями у сучасній Європі є демократичні цінності, коли у центрі знаходиться людина, а не держава – на відміну від радянського та пострадянського суспільства⁴.

За даними чеської європейської неурядової організації «European Values», яка займається вивченням питань становлення та розвитку європейських цінностей в Чеській Республіці, основними цілями по формуванню європейських цінностей в Європі є:

- створення більш демократичного та ефективного європейського суспільства;
- створення ліберальної та конкурентної економіки;
- збереження спадку та цінностей західної цивілізації;
- розвиток поновлювальних ресурсів та ядерної енергетики;
- зміцнення європейського захисту;
- зміцнення трансатлантичної співпраці та партнерства⁵.

Європейці створили систему – Європейський Союз, щоб підтримувати та захищати свої цінності. “Європейський канон цінностей не обмежений національними кордонами – зауважив Йоахім Гаук, президент Німеччини, – і вони дієві більше нашими національними, етнічними, культурними та релігійними особливостями“. А британський історик, професор Тімоті Гартон Аш вважає, що необхідно постійно нагадувати про цінності. Такі цінності, як свобода, справедливість чи мир – це мета, а Європа – це лише засіб їх втілення, візерунок для країн та народів світу, як облаштувати по-сучасному, на принципах людської гідності, науки та правових засад життя людей, яке на сьогодні є, як ніколи раніше, складним та обтяженим різними викликами: глобалізації, екології, кризовим станом суспільно-політичного розвитку⁶.

В рамках вищезазначених європейських цінностей, на думку доктора Андреаса Шоккенгоффа, варто відзначити, що основою європейського образу людини та розуміння цінностей є визнання гідності людини. Із гідності людини випливає право кожного на вільний розвиток особистості⁷.

У широкому розумінні цінностями є предмети і явища як матеріального, так і ідеального порядку, а також їх якості і властивості, що мають певну значущість для суспільства і особи, тоб-

³ Пірен М.І. Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України. Вип. 1. С. 82. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_9

⁴ Там само. С. 83.

⁵ Europe freer, safer, stronger (2008). URL : http://evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2013/03/EVN_2008_Policy_Papers.pdf

⁶ Пірен М.І. Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України. Вип. 1. С. 83. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_9.

⁷ Шоккенгофф А. Значення європейських цінностей для України. Доповідь на заході Фонду Конрада Аденауера, м. Київ, 6 вересня 2010 р. URL : <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/20618/>

то здатні задовольнити їхні потреби, служити їхнім інтересам. На цьому наголошують у своїх працях С. Анісімов, В. Василенко, В. Тугарінов та інші науковці. Цінності служать еталоном, ідеалом для всіх людей і являють собою переконання, що поділяються з іншими, відносно цілей, яких потрібно прагнути. Без цінностей не може обходитися жодне суспільство, жодна особистість.

Одне із можливих загальних визначень європейських цінностей, пропонує Н. Амелеченко – це сукупність та/або система аксіологічних максим, основних принципів розбудови сім'ї, суспільства та держави, політико-економічних, культурних, правових та інших норм, що об'єднує значиму більшість жителів Європи та становить основу їх ідентичності⁸

Становлення та закріплення європейських цінностей має давню історію, що бере свій початок із ранньомодерної епохи та творчості видатних мислителів XVII–XVIII ст.: Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта та ін. Новітній період цього процесу розпочався після Другої світової війни. Перша організація, що була покликана об'єднати європейські країни для забезпечення та втілення ідеалів і принципів, які є їх спільним надбанням, була Рада Європи, створена 5 травня 1949 р. Умовою вступу до неї стало визнання прав і свобод громадян у країнах-членах, тобто визнання базових європейських цінностей. Україна увійшла до складу цієї організації у 1995 р. Європейська інтеграція, котра йшла впродовж другої половини ХХ ст. і логічно завершилася створенням у 1992 р. Європейського Союзу, мала на меті втілення цінностей миру та демократизацію всього європейського простору.

Європейські цінності є не лише загальним абстрактним поняттям, але й мають конкретне практичне вираження у вигляді правових норм, закріплених у низці базових документів Ради Європи та Європейського Союзу. Основні принципи європейської інтеграції, які називаємо європейськими цінностями, чітко визначені в Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу, прийнятій 7 грудня 2000 р. (м. Ніцца, Франція). Загалом «Хартія» складається із 54 статей, що поділені на сім розділів. Перші шість – фундаментальні цінності, а останній – сьомий розділ, регулює та тлумачить застосування документу. Положення про соціальні права та принципи містить застереження про те, що вони реалізуються “на умовах, закріплених правом Європейського Союзу та національними законодавствами і національною практикою”. Європейські цінності є не чим іншим, як стандартами певних технологічних процедур у різних сферах життя суспільства і діяльності держави. Наприклад, для формування органів державної влади й управління важливими є стандарти демократії; що зафіксовані в Європейській хартії місцевого самоврядування, де наголошено на взаємодії гілок влади, діяльності партій та існуванні багатопартійної системи загалом, ставленні влади і громадян до права, взаємодії між державою і громадянином (аспект прав та свобод людини), управлінні економікою (в тому числі освітою і наукою) тощо⁹. У цілому, документи Ради Європи та Європейського Союзу, які присвячені забезпеченню прав і свобод індивіда і, зокрема, «Хартія основних прав Європейського Союзу», спираються на конституційні традиції європейських країн та їх міжнародні зобов'язання, насамперед, на «Загальну декларацію прав людини», що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.¹⁰

У повсякденному житті суспільства цінності виступають соціально значимими орієнтирами діяльності суб'єктів. Поняття “цінність” відображає один із найсуттєвіших моментів поведінки людини, свідомого ставлення до навколишнього світу, а також практичної взаємодії людини з навколишнім середовищем та з іншими людьми. Основним фактором як розвитку цінностей, так і їх якісних змін і кількісного нагромадження є історична практика¹¹.

Європейська історія – це історія війн, перемог, технічних досягнень, але передусім – це історія народження ідей, цінностей і великої культури. Саме тому Європа виглядає такою приваб-

⁸ Амелеченко Н. Цінності об'єднаної Європи. – К. : ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. С. 2.

⁹ Європейські цінності: історична традиція та сучасні теоретичні конструкти / В.Л. Пасісниченко, І.М. Пасісниченко // Сучасне суспільство. 2015. С. 120-129.

¹⁰ Сакало О.Є. Європейські цінності: сутнісні основи та практичне втілення // Матеріали 6 Всеукр. наук.-практ. конф. Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації. 2015. URL : <http://dspace.rnpri.edu.ua/handle/123456789/4335>

¹¹ Оржель О.Ю. Європейське врядування як чинник згуртування Європейського Союзу: теоретико-методологічні засади : монографія. К. : НАДУ. 2012. С. 126

ливою для «інших світів»¹². З точки зору якості і рівня життя європейська цивілізація зараз дуже успішна. Ми хочемо стати європейцями, але не можемо досягти такого ж рівня життя, як оточуючі нас країни, навіть ті, які разом з нами вийшли з соціалістичного табору. Як показують наукові дослідження, в основі розвитку будь-якої країни лежать цінності. І, якщо ми живемо погано, значить проблема саме в цінностях. Якщо порівняти країни Центрально-Східної Європи і Україну, то між нами стоять непереборним порогом відмінності в цінностях. Ми, за своїми цінностями не європейці.

Європейські цінності засновані на двох базових поняттях. Перше – це відповідальна свобода. Свобода для європейця – це не ласощі, свобода – це умова їх існування, тому що поза нею вони не можуть самореалізуватися. Свобода – це можливість вибору у всіх життєвих ситуаціях, і вони обмежують її так, щоб не завдавати шкоди іншим. Коли люди добровільно себе обмежують, це називається відповідальна свобода. Далі починає діяти держава, яке карає тих, хто не хоче добровільно обмежувати себе. Але закон діє лише тоді, коли основна маса населення з ним згодна. Якщо закон не відповідає відчуттям справедливості більшості населення, то він просто не буде працювати. Друге – це відповідальне співробітництво. Це означає, що ви схильні до співпраці, ви активні, ви готові до компромісів, і компроміс не є для вас поразкою. І коли ви досягаєте якоїсь угоди, ви підходите до нього з відповідальністю. Ось цей комплекс з відповідальної свободи і відповідальної співпраці створює те, що ми називаємо соціальним капіталом. Якщо одним словом – це довіра. Довіра до своїх інститутів, довіра до не своїх, до незнайомих людей¹³.

Дуже важливою цінністю європейців є розуміння кожним громадянином своєї державності та національності. Толерантність як одна із європейських цінностей є основою демократії і прав людини. Адже нетерпимість у поліетнічних суспільствах призводить до порушень прав людини, насильства та несвободи, конфліктів.

Аналізуючи причини, перебіг та сутність революційних перетворень в Україні, що почалися Євромайданом у листопаді 2013 р., чимало дослідників зазначають, що, водночас, і основою, і метою, і поясненням цих подій з боку учасників було прагнення ціннісних змін¹⁴. Саме європейські цінності часто називалися як певний орієнтир та мета, до якої були спрямовані устремління значної частини українського суспільства. Дійсно, Європа, на сьогодні, постає не стільки географічним поняттям, скільки ціннісним, оскільки європейські цінності складають основні підвалини ліберально-демократичних інститутів західноєвропейського простору, кордони якого не обмежуються географічними ознаками приналежності країн до європейської частини світу. Будучи поєднанням ліберальних та демократичних ідей, європейські цінності позначаються як «ліберально-демократичні». Саме останні стали принципами функціонування державних і політичних інститутів сучасних європейських країн та Європейського Союзу¹⁵.

Членство у європейській спільноті безпосередньо пов'язано із внутрішньою політикою держави, а отже її потенційний учасник має відповідати низці стандартів, які є індикаторами колективної ідентичності країн-членів Союзу і вважаються «критеріями європейськості». Але їх не зможе реалізувати жодна українська влада, адже цінності у нас з Європою, на жаль, різні. Україна не зможе інтегруватися до Європейського Союзу, доки українське суспільство не почне інтегруватися в європейську систему цінностей. Доки ми з вами не почнемо такі цінності поділяти і сповідувати.

Це красномовно доводить досвід країн Центрально-Східної Європи. Вони досягли успіху у своїх реформах не тільки тому, що просто щиро хотіли повернутися до європейської родини, а тому що приєдналися до європейських цінностей.

¹² Кличко В. Європейські цінності і Україна [Електронний ресурс]. Українська правда. Блоги. 20 травня 2011. URL : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/klitchko/4dd6871d3c6c5/>

¹³ Пасхавер А. С нашими нынешними ценностями мы не можем быть богатой страной [Електронний ресурс]. URL : <http://reinvent.platfor.ma/aleksandr-paskhaver/>

¹⁴ Герасимов И. Украина 2014: Первая постколониальная революция. Введение в форум [Електронний ресурс]. URL : <http://net.abimperio.net/node/3351>.

¹⁵ Сакало О.Є. Європейські цінності: сутнісні основи та практичне втілення // Матеріали 6 Всеукр. наук.-практ. конф. Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації. 2015. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4335>

Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Болгарія, Румунія – усі ці країни стали частиною європейського світу завдяки тому, що змогли визначити свою ідентичність, свою позицію в світі як європейські країни.

Сила Європи – це ті непорушні цінності, завдяки яким вона і понині залишається найвпливовішим центром світової цивілізації. А єдність цих цінностей – фундамент, на якому стоїть Європейський Союз. Не будемо забувати, що єдина Європа – це не лише геополітика та економіка. Це готовність йти на розумний компроміс, щире бажання уникнути конфліктів через мовні, культурні, етнічні, конфесійні особливості націй. Цьому нам треба вчитися.

У Брюсселі часто звинувачують деяких українських політиків у тому, що вони не знають або ж не хочуть розуміти сутності європейських цінностей. Європейські цінності записані в угодах та регламентовані законодавством, їх вивчають науковці світу, українські науковці, пропонуючи використовувати їх у практиці державотворення¹⁶. Членом ЄС може бути будь-яка європейська країна, що сповідує європейські цінності.

Дехто з українських політиків на противагу закидає Європі відсутність тих таки цінностей. Справа в тому, що європейські цінності це не просто слова чи орієнтири, вони закладені в угодах, закарбовані в законодавстві. Але однорідності в цінностях немає. Є різниця між східною і західною частиною Європи, між північною і південною¹⁷. Але спільним є одне: цінності Європейського Союзу настільки глибоко вплетені в життя суспільства в усіх його сферах, і є настільки апріорними, що часто сприймаються самим європейцями не як цінності, а як реалії повсякденного життя. Незаперечним є той факт, що цінності не виникають самі по собі, а формуються в процесі історичного розвитку держави та суспільства.

Питання європейських цінностей завжди було предметом дискусій і для тих країн, які тільки прагнуть європейської інтеграції. Хоч їх відповідний дискурс відрізнявся від європейського своїм прагненням до ідеалу, він також стимулював інтерес самих європейців до проблематики європейських цінностей. Цей вплив радикально посилювався в контексті російської агресії проти України, що одночасно склала загрозу всій європейській системі безпеки¹⁸.

Жертви, які понесли українці і під час протестів, і в бойових діях на Сході країни, слугують підставою для численних та досить символічних заяв. Їх зміст полягає в тому, що рішучі дії українців є свідченням того, що сьогодні Україна в дійсності захищає не тільки себе, а й Європу та її цінності. Більш того, певна нерішучість європейських лідерів у протистоянні російській агресивній політиці тлумачиться як їх недостатня готовність відповісти на нові загрози і реальними діями відстоювати європейські цінності. Цей новий виклик сьогодні формулюється як «цінності або ціна»: чи спроможні ті, хто завжди наголошував на європейських цінностях і далі будь що боронити їх, не зважаючи на велику ціну, яку доводиться платити за введення економічних санкцій проти Росії. Паризькі теракти ще більше посилити цей виклик, адже жакливі вбивства, що відбулися вже в самому центрі Європи, є справжнім іспитом щодо цінності, ціни і доцільності збереження європейських цінностей в нових умовах¹⁹.

Російська Федерація, після накладання на неї санкцій з боку ЄС, активно вкладає гроші у антиєвропейських політиків і активістів, аби підірвати політичні засади та цінності континенту. Зокрема, яскравим прикладом такої політики нашої північної сусідки став факт можливого залучення політиків нижчого рангу деяких країн ЄС через соціальні мережі для організації вуличних протестів. Провідний американський часопис *The New York Times* одну із своїх публікацій присвятив історії чеського політика Ладіслава Касука, якому якраз і пропонувалося за пев-

¹⁶ Бурнеєва Е. Региональная политика Финляндии // *Мировая экономика и междунар. отношения*. 2009. № 5. С. 64-73.; Оржель О.Ю. Європейське врядування як чинник згуртування Європейського Союзу: теоретико-методологічні засади : монографія. К. : НАДУ. 2012. 236 с.; Тэтчер М. Искусство управления государством: стратегия для меняющегося мира : пер. с англ. 4-е изд. М. : АЛЬПИНА ПАБЛИШЕР. 2014. 504 с.

¹⁷ Кубрак О.В. Європейські політичні цінності: стан і динаміка утвердження в Україні // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2014. Вип. Спец. вип. – С. 211-216 . URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2014_Spets.vip._39

¹⁸ Європейські цінності: історична традиція та сучасні теоретичні конструкти / В.Л. Пасісниченко, І.М. Пасісниченко // *Сучасне суспільство*. 2015. С. 121.

¹⁹ Там само. – С. 121-122.

ну плату організувати в Празі та інших містах Чеської Республіки вуличні протести проти діючої влади, анти західні мітинги. Офіційне розслідування підтвердило причетність російських олігархів до цієї ситуації. Ці події стали одними з багатьох схожих ситуацій в Східній і Центральній Європі влітку 2014 року. Вони були частиною часто незграбних дій структур та осіб, які фінансувалися з Москви. У порівнянні з ймовірним втручанням Росії у президентські вибори у Франції та США, діяльність Касуки і подібних йому людей не має великого значення. Він твердо стоїть на периферії чеської політики і ніколи не прагнув до будь-якої більш високої посади, ніж місцевий радник у місті Мелник, що знаходиться на півночі від Праги²⁰.

Сьогодні майже всі європейці поділяють такі цінності, як демократія, свобода, рівність, людська гідність та солідарність. Варто зазначити, що європейці не відчують себе занадто "європейськими", скоріше вважають себе громадянами світу. Найбільш тісний зв'язок з Європою у жителів Люксембургу. Найщасливішими людьми в Європі вважають себе ірландці (про це заявили 47,7% опитаних); 60% нідерландців вважають себе релігійними; найсучаснішими у Європі є датчани, шведи та нідерландці²¹.

В Україні ще значна частина населення дуже тісно асоціює себе зі східним братнім народом, хоч і народились на теренах вже незалежної України. "Я – українець!" – це, нажаль, ще для великої кількості наших співгромадян не звучить гордо. Мандруючи Польщею, Чехією, не кажучи вже про Францію та інші європейські країни, проїжджаючи маленькими містечками, майже на кожному будинку можна помітити національний прапор. Наші західні сусіди радіють від усвідомлення своєї належності до польської, чеської, французької нації, чого не скажеш про нас.

Висновки. Проблема цінностей є однією з найважливіших та дискусійних проблем. Сьогодні українська держава трансформується від суспільного ладу, що має елементи авторитаризму до соціально-орієнтованого суспільства з прозорою демократією. Йде зміна кількох ціннісних систем, які були надбані нашими пращурами за багаторічну історію та формується нова система, яка передбачає чітку орієнтацію на європейську шкалу цінностей, на значні ціннісні досягнення українського народу, на моральне оздоровлення суспільства, зростання значення культури громадянського суспільства. Прозорий контроль за державою з боку громадянського суспільства може забезпечити оздоровлення держави та державного управління, позбавлення від такого важкого тягаря нації як корупційних проявів. Важливим є той факт, що в сучасній українській державі потрібні зміни в акцентах виховання людини. Нині слід формувати не стільки сентиментального патріота, скільки дієвого громадянина, який любить свою Батьківщину й бере активну участь у модернізації суспільства і держави. Географічно Україна є європейською державою, але європейськість – це не питання географії, а питання цінностей. Беззаперечним також є той факт, що цінності, які для себе визначила Європа є притаманними й українському суспільству, а питання визначення, прийняття і утвердження даних цінностей в свідомості українських громадян, питання найближчого часу.

Список джерел

1. Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи. – К. : ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. 42 с.
2. Бурнеева Е. Региональная политика Финляндии // Мировая экономика и междунар. отношения. 2009. № 5. С. 64-73.
3. Герасимов И. Украина 2014: Первая постколониальная революция. Введение в форум [Електронний ресурс]. URL : <http://net.abimperio.net/node/3351>.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР. URL : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036
5. Європейські цінності: історична традиція та сучасні теоретичні конструкти / В.Л. Пасісниченко, І.М. Пасісниченко // Сучасне суспільство. 2015. С. 120-129.

²⁰ Foot Soldiers in a Shadowy Battle Between Russia and the West. The New York Times. MAY 28, 2017. URL : <https://www.nytimes.com/2017/05/28/world/europe/slovakia-czech-republic-hungary-poland-russia-agitation.html?partner=rss&emc=rss&smid=tw-nytimes&smtyp=cur&r=0>

²¹ Пірен М.І. Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. Вип. 1. С. 86-87. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_9.

6. Кличко В. Європейські цінності і Україна [Електронний ресурс]. Українська правда. Блоги. 20 травня 2011. URL : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/klitchko/4dd6871d3c6c5/>
7. Кубрак О.В. Європейські політичні цінності: стан і динаміка утвердження в Україні // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2014. Вип. Спец. вип. – С. 211-216 . URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2014_Spets.vip._39
8. Оржель О.Ю. Європейське врядування як чинник згуртування Європейського Союзу: теоретико-методологічні засади : монографія. К. : НАДУ. 2012. 236 с.
9. Пасхавер А. С нашими нынешними ценностями мы не можем быть богатой страной [Електронний ресурс]. URL : <http://reinvent.platfor.ma/aleksandr-paskhaver/>
10. Пірен М.І. Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. Вип. 1. С. 78-90. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_9
11. Сакало О.Є. Європейські цінності: сутнісні основи та практичне втілення // Матеріали 6 Всеукр. наук.-практ. конф. Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації. 2015. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4335>
12. Тэтчер М. Искусство управления государством: стратегия для меняющегося мира : пер. с англ. 4-е изд. М. : АЛЬПИНА ПАБЛИШЕР. 2014. 504 с.
13. Шоккенгофф А. Значения европейских ценностей для Украины. Доповідь на заході Фонду Конрада Аденауера, м. Київ, 6 вересня 2010 р. URL : <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/20618/>
14. Europe freer, safer, stronger (2008). URL : http://evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2013/03/EVN_2008_Policy_Papers.pdf
15. Foot Soldiers in a Shadowy Battle Between Russia and the West. The New York Times. MAY 28, 2017. URL : <https://www.nytimes.com/2017/05/28/world/europe/slovakia-czech-republic-hungary-poland-russia-agitation.html?partner=rss&emc=rss&smid=tw-nytimes&smtyp=cur&r=0>

References

1. Amelchenko N. Tsinnosti obiednanoi Yevropy. – K. : HO «Laboratoriia zakonodavchyykh initsiatyv», 2013. 42 s.
2. Burneeva E. Rehyonalnaia polytyka Fynliandy // Myrovaia ekonomyka y mezhdunar. otnosheniya. 2009. № 5. S. 64-73.
3. Herasymov Y. Ukrayna 2014: Pervaia postkolonyalnaia revoliutsyia. Vvedeniye v forum [Elektronnyi resurs]. URL : <http://net.abimperio.net/node/3351>.
4. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy vid 15 lyp. 1997 p. № 452/97-BP. URL : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036
5. Yevropeiski tsinnosti: istorychna tradytsiia ta suchasni teoretychni konstrukty / V.L. Pasisnychenko, I.M. Pasisnychenko // Suchasne suspilstvo. 2015. S. 120-129.
6. Klychko V. Yevropeiski tsinnosti i Ukraina [Elektronnyi resurs]. Ukrainaska pravda. Blohy. 20 travnia 2011. URL : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/klitchko/4dd6871d3c6c5/>
7. Kubrak O.V. Yevropeiski politychni tsinnosti: stan i dynamika utverdzhennia v Ukraini // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 22 : Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin. 2014. Vyp. Spets. vyp. – S. 211-216 . URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2014_Spets.vip._39
8. Orzhel O.Iu. Yevropeiske vriaduvannia yak chynnyk zghurtuvannia Yevropeiskoho Soiuzu: teoretyko-metodolohichni zasady : monohrafiia. K. : NADU. 2012. 236 s.
9. Paskhaver A. S nashymy nyneshnymy tsennostiamy мы не можем быть богатои страной [Elektronnyi resurs]. URL : <http://reinvent.platfor.ma/aleksandr-paskhaver/>
10. Piren M.I. Yevropeiski tsinnosti ta yikh realizatsiia u sferi derzhavnoi sluzhby ta kadrovoi polityky Ukrainy // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Vyp. 1. S. 78-90. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_9
11. Sakalo O.Ie. Yevropeiski tsinnosti: sutnisni osnovy ta praktychne vtivleniia // Materialy 6 Vseukr. nauk.-prakt. konf. Sotsialno-ekonomichni transformatsii v epokhu hlobalizatsii. 2015. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4335>

12. Tetcher M. Yskusstvo upravleniya hosudarstvom: stratelyia dlia meniaiushchehosia myra : per. s anhl. 4-e yzd. M. : ALPYNA PABLYSHER. 2014. 504 s.

13. Shokkenhoff A. Znachennia yevropeiskykh tsinnosti dlia Ukrainy. Dopovid na zakhodi Fondu Konrada Adenauera, m. Kyiv, 6 veresnia 2010 p. URL : <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/20618/>

14. Europe freer, safer, stronger (2008). URL : http://evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2013/03/EVN_2008_Policy_Papers.pdf

15. Foot Soldiers in a Shadowy Battle Between Russia and the West. The New York Times. MAY 28, 2017. URL : https://www.nytimes.com/2017/05/28/world/europe/slovakia-czech-republic-hungary-poland-russia-agitation.html?partner=rss&emc=rss&smid=tw-nytimes&smtyp=cur&_r=0